

FOIȘOARA

TELEGRAFULUI ROMAN.

Nr. 3.

Sibiu 29 Ianuarie 1876.

Anul I.

Apare la doue săptămâni. Corespondințele să se adreseze la redacțiunea Telegr. român cu adausul „pentru Foișoară“.

GRĂDINA SCOALEI POPULARE

mijlocul cel mai puternic pentru progresul în agricultură și pentru împedecarea sărăciei progresive.

(Sfârșit.)

„Gradul de îngrijire, de care se folosesc o comună, o țară, un popor pentru educațiune, va să zică pentru scoala populară, este unica măsură adevărată pentru cultura intelectuală și morală, pentru maturitatea politică a comunei, a țării și a poporului. Așadar să nu încetăm a sprigini din toate puterile scoala populară și a pune în lucrare ideile recomandate de cei mai renumiți pedagogi ai timpului mai nou d. e. de un Diesterweg.

În tractatul acesta me voiu mărgini a vorbi numai despre grădina scoalei, reproducând ideile fundamentale a le lui Dr. Schwab.

Idea înființării grădinilor de școală este însemnată prin importanța ei pentru învățământ și educațiune; ea este însă totdeauna o neapărată trebuință a timpului, în care trăim. Economiiștii politici și agronomii eminenți prorocesc grădinei școlare un viitor însemnat; medicii și naturaliștii salută cu bucurie această idee; pedagogii cei mai renumiți consimt necondiționat cu propunerile D-lui Schwab; ministerul nostru regesc unguresc se străduiesc a sprigini răspândirea ideii prin legislațiune și ajutoare.

„Ori care școală populară, dacă este să corespundă cerințelor timpului trebuie să se folosească de grădina scoalei, ca mijloc de învățământ.“ Numai prin grădina școlară ajunge școala populară în

posiția de a răspândi adevărata cultură. Prin ea misiunea grea, ce au școlile noastre sătești cu două sau chiar numai cu o clasă, în lipsa totală a mijloacelor de învățământ, se va apropia din ce în ce mai mult de împlinire.

Drumul cel mai scurt și mai sigur pentru buna pricepere a învățământului științelor naturale este înființarea unei grădini raționale de școală. Însemnătatea mare, ce are învățământul științelor naturale pentru om ne o spune în mod foarte potrivit Rossmässler:

„Pământul cu materiile, forțele și fenomenele lui vitale este aceea, ce numim noi natură. Această natură este patria noastră, în care a fi străin nu numai e rușine, ci chiar dăunos. Pe baza acestei interpretări natura este fundamentul culturai și moralității omenestii. În cuvintele aceste zace punctul de gravitațiune a întregului învățământ omenesc.“

Întrebăm, cum de până acum s'au făcut așa puține încercări pentru a răspândi în popor rezultatele imense, ce au produs științele naturale? Răspunsul potrivit la această întrebare credem a fi următorul: 1. Nu s'a apărut până aci însemnătatea mare a științelor naturale pentru popor. 2. Materia învățământului n'a fost preparată pentru o instrucțiune populară. 3. Au lipsit mijloacele intuitive.

„Fiind în ori ce privință esistența țăranului legată de natură, cunoștința naturii devine pentru el o neapărată trebuință. Natura să-i fie supusă, ea să-i fi o amică sinceră și o carte deschisă pentru ori ce sfat și nu o scriptură neînțeleasă, precum este la cei mai mulți.“

Cunoștințele naturale, nu numai că sunt de lipsă țăranului în viața practică, ci ele ar fi să formeze fundamentul culturai sale. Prin urmare grădina școlară are însemnata chemare a urmări sistemati-

cește ținta dorită și a folosi elementul educator, ce zace în științele naturale.

„O grădină școlară bine întocmită, poate și trebuie să fie locul, unde copiii se simt mai fericiți; ea are să facă din copiii noștri amici ai naturii și oameni buni, dedându-i a contempla natura cu plăcere și a se bucura de lucrarea și productivitatea ei. Prin o grădină școlară bine întocmită să se cultive o conlucrare comună, plăcerile, jocurile comune și prin ele spiritul social. Și în adevăr în timpul de față nu este lipsă mai simțită decât, ca vârstnicii să redobândească vioiciunea copilărească și să devină cuprinși de spiritul social.

Cât de frumoase vor deveni cu vremea satele noastre prin influința grădinilor școlare și câți bănișori nu vor curge în vistieria comună: Vom podobi stradele satelor cu alee de meri, ca în Cincumic, și vom planta de a lungul drumurilor cireși ca în Mediaș. Câtă iubire și interes pentru școală nu se va naște în inimile oamenilor prin grădina școlară.

Să nu ne fie teamă că, doară prin acele grădini se va preface școala populară în o școală agricolă; nici un om cu minte nu va desbrăca școala populară de adevăratul ei caracter, pentru de a introduce un fel de sistem american de educațiune.

Grădina școlară are de a implini în satele noastre cu privire la agricultură următoarele scopuri: 1. a cultiva diferite soiuri de plante folositoare, a căror răspândire este cu deosebire de dorit (plante de nutreț, școale de pomi și de vițe, legumi și arbori) 2. a demonstra în liniamentele principale metodele nou de exploatare, pentru a pregăti calea comasațiunii și sistemului schimbător cu delaturarea ogorului etc. 3. a introduce pe țara în științele agrologice, al face cunoscut cu natura gunoiului și cu principiile fizice și fiziologiei 4. a răspândi unele mai corespunzătoare.

În inimile tinerimei, partea cea mai accesibilă și formabilă a poporului, sa se stărnească prin grădinile școlare un interes atât de viu pentru cultivarea plantelor de nutreț și sistemelor de exploatare mai potrivite, încât iubirea și plăcerea de a se ocupa cu ele să rămână în decursul vieții întregi și să nutrească o deosebită atragere către activitate. O nouă generațiune să crească din școalele rurale, o generațiune care este accesibilă pentru tot binele cel intenționat în deobște cu privire la genul omenesc și în deosebi cu privire la dezvoltarea economică.

Să nu ne sfîim a da espresiune convingerei căștigate, 1. că poporul serăcesce pe zi ce merge, 2. că

pământul, munca și capitalul pot produce venit dobit, 3. că grădina școlară este mijlocul cel mai însemnat pentru a ajunge poporul la o bună stare. Și apoi vom afla atât căile cât și mijloacele adevărate pentru a delătura pedecelul ce ni se opun!

Atunci ne va succede a escita și în oficiile noastre școlastice interesul pentru aceste idei, încât ele nu vor mai rămâne numai o dorință a legislațiunii; atunci vom înființa mai ales lângă semnările noastre pedagogice grădini școlare și le vom organiza astfel, încât învățătorului nu-i va lipsa nici timpul nici ocașiunea pentru de ași însuși cunoștințele trebuincioase pentru întemeierea și conducerea unei grădini școlare. Mai puține dificultăți vom întâmpina din partea comunelor; desfășurându-le în mod potrivit lipsa și folosul grădinei școlare ele vor fi totdeauna gata a pune la dispoziție atât locul cât și suma neînsemnată de bani ce să recere la înființarea grădinei.

Pentru de a realiza idea cât mai în grabă, institutul de agricultură de la Mediaș, i-și oferă ajutorul, în ori ce privință, la înființarea grădinilor școlare.

Noi vom ține pe fie care an un curs supletor pentru învățătorii sătesci, cu scop de a da instrucțiunea de lipsă la întemeierea și conducerea grădinei școlare. În luna lui Aprilie a fie cărui an să va ține un curs, exclusiv practic, de 8 zile și în August al fie cărui an un curs teoretic de două săptămâni. Incunoștințările mai deaproape vor urma cât mai în grabă. Colecțiunea însemnată a mijloacelor de învățământ, ce se află la institutul din Mediaș vor fi la această ocașiune de bun folos.

Elevii cari au absolvat cu succes bun institutul nostru de agricultură, vor sta la cas de lipsă într'ajutor; ei știu cum are a să întemeia și conduce o grădină școlară.

Mai de parte ne oferim tuturor comunelor, cari doresc a înființa grădini de școală, a le servi cu sfaturi și planuri, dacă ni să vor împărtăși mai înainte deslușirile de lipsă cât privește mărimea locului, calitatea pământului și pozițiunea lui.

Foia agronomică din Mediaș va tracta despre grădina școlară, ca despre o chestie, ce se află constant la ordinea zilei și va publica sfaturi și descrieri despre grădini școlare bine întocmite.

Așa, sperând că și reuniunile agronomice din țară vor sprigini înaintarea cauzei, poftesc învățătorilor cari ar dori se lucre pe acest teren plăcere la lucru și perseveranță, fără care nici o întreprindere serioasă nu să poate duce în îndeplinire.

Dr. Salfeld.

PĂCURARUL ȘI ELENA

(Polymelos-Hermes, și Polymele-Ariadne)
Poveste populară, explicată *)

I.

A fost odată o babă, și baba a fost Mama pădurei și a avut un copil. Copilul se duse odată cu arcul într-o pădure să vâneze, și a aflat un loc chiserac, unde se scăldau zinele și peunde carba crește, în patru se împletesc.

Zinele de loc cum zăriră pe copil fugiră, și copilul luându-se după ele, se prefăcură în cerboice; dar cea mai mare și mai frumoasă remase îndrept de copilul îi putu căuta bine în față și de se mira de a ei frumseță! Era cu perul de aur și mândră de n'a mai fost alta ca ea, și pe copil îl segeta ceva la inimă și când se mai apropia de ea, aceasta s'a prefăcut în cerboaică și a fugit. Copilul trase arcul și vră să săgete, eară cerboaică îi zise: „Nu me săgeta, căci eu sunt Elena, Doamna codrilor și zina florilor și-ți voiu prinde bine odată!“ Atunci copilul își puse arcul pe umere, se luă după cerboaică, dar i perdă urma în pădure și remase aprins de iubire după ea.

Copilul se reîntoarce acasă și nu mai știa de capul seu și apoi își făcu opinci de fer și băț de oțel și zise cătră mamă-sa: „Eu nu mai pot după Elena, me duc să o caut în toată lumea, și dacă o află să o iau de muieră!“

„Fiiule!“ îi zise mamă-sa, „e departe până la Elena și pe jos nu-i pute merge până la ea, căci va trebui să treci preste țeri și preste mări, mai bine ședi acasă“.

Copilul nu se învoi nici decum, și când vedu mamă-sa că, nu o să iese la cale cu el, îi zise: „Apoi bine! du-te și-ți cearcă norocul; dar nu cred să și-o dea tatăl seu, pentru că tu esti încă copil tiner“.

„Mai cresc eu mamă“ zise copilul mângându-se și pre sine și atunci mamă-sa îi dadu un frâu de cal și îi spuse: „Na frâul acesta și când ai lipsă să călătorești pe cal, scutură 'l de trei ori în dreapta și-ți va veni un cal după cum voiesci, cu îmbrăcăminte sau de aramă, sau de argint, sau de aur, și când nu-ți mai trebuie calul scutură în stînga și calul va peri. Copilul își luă sănătate bună dela mamă-sa și plecă.

II.

Copilul s'a dus multă cale și multă vreme și ori pe unde a umblat și întrebat nime nu i-a știut spune de curțile Elenei.

Ajungând odată la un roi de albine a întrebat pe matca, că unde sunt curțile Elenei și matca i-a răspuns: „Eu nu știu, însă așteaptă aici numai o zi și apoi și-o spune!“ Matca atunci sbărnăi și de loc se adunară toate Albinele, și apoi le porunci, ca să se imprăstie în toate părțile lumii și să caute unde sunt curțile Elenei, și cum le află, de loc să se reîntoarcă și să-i spună.

Albinele sburară și căutară, și apoi reîntorcându-se îi spuseră că, nu au aflat curțile Elenei. Matca atunci le numeră pe toate și vedu că numai una nu a sosit și mai aștepta puțin, și când veni și cea una îi spuse că, tocmai din curțile Elenei vine.

Matca îi porunci, ca să ducă pe copil până la Elena și copilul plecă călare, eară albina sburând, și se duseră șapte zile și șapte nopți până ajunseră la o mare așa de lată, încât cugetai că, nu o să mai treacă, și când ajunseră la țermure albina zise: „Eată aci, unde sunt zidurile aceste înalte, sunt curțile Elenei“, și albina se reîntoarce, eară copilul scuturăndu-și frâul în stînga își sloboși calul.

III.

Feciorul babei se duse pe lingă curtea împărătească, dar nu cuteza să între în launtru, ci stăura pe afară: doară vede pe Elena. Cei din curte îl băgară de samă și spuseră că, un fecior staură pe lingă curți, și apoi împărăteasa îl chieamă și 'l întrebă, că ce vră? Eară el se imbia slugă în curte; însă fiindcă în curte nu era lipsă de nici un slugă, îl puse păcurar la oi și îi porunci, ca să nu se îndeparte dela turmă, și să nu-i peară vro oaie, căci atunci nu va fi bine de el.

Copilul babei făgădui că va păzi bine, și se duse la turmele aproape de cetatea împăratului. Într-o noapte când păcurarul își păștea oile, bătă ventul și veni o hală din pădure și aflândul trist îl întrebă că pentru ce e trist? Eară el îi răspunde: „Am vrut să me bag slugă în curte la împărăteasa, dar ea me trimise la oi și mi-a poruncit, ca să nu me îndepart dela turmă, căci dacă va peri vră oaie, nu va fi bine de mine“.

„Nu te supera“ îi zise hala „eată eu îți dau un fluer, căci tot păcurarul trebuie să știe zice în fluer, ca să și adune oile laolaltă, și eu te învăț pe tine să zici șolomonese în fluer, și atunci toate oile le prefaci în petri și le poti duce unde vrei, căci petrile

*) Aceasta este a XIII. poveste explicată de autorul. Celelalte sub titlul „Descoperiri mari“ s'au publicat în anii trecuți în „Albina“.

nu vor peri. Hala învățând pe pëcurar a zice șolomonese în fluer, se duse fără de urmă.

IV.

Erau tocmai serbătorile Rusalelor, și în satul vecin se ținea nedeia. Elena, fata împărătesei încă a fost invitată, și în antea zi de cătră sară porni din cetate într-o căruța cu patru cai albi, ce scăpărau din copite de săriau schinteie, și căruța trecu preste câmpu, pe unde pëcurarul păștea oile. Pëcurarul o cunoscù și a zis în fluer așa de plăcut și jalnic, de toate oile se adunară și se prefăcură în petri, și cum s'a îndepărtat căruța își scoase frëul, îl scutura de trei ori în dreapta și gândi să i vină un cal cu îmbrăcăminte de aramă, și într-o clipită veni calul rinchezând, eară pëcurarul se îmbracă, și încălecând curse după căruța fetei imperatului. Nă o putù ajunge, dar' sosind lângă marginea satului descălecă, și luând frëul de țpe cal îl scutura de trei ori în stânga și își slobozi calul; apoi se încinse cu frëul și se duse în jocul nedeiei.

Și când îl vedură se minunară de frumseța lui. El luă pe Elena de mână și jocă cu ea trei jocuri în frunte și apoi se aședă la masă aproape de ea și după ce își petrecu bine, pela zori a plecat dela nedeia. Oaspeții s'au luat după el, ca să vadă încătrau merge, dar feciorul li a perit dinaintea ochilor, căci, ajungând la marginea satului, se descinse de frëu îl scutură în dreapta de trei ori, veni calul; și încălecând merse așa de iute încât înaintea lui era ziua și îndreptul lui era noaptea, și ca cu gândul ajunse la oi, își slobozi calul și zicându în fluer, petri le prefăcu în oi; și abia gata până Elena fata împăratului, reintorcând a casă, vede pe pëcurar, cum paște turma de oi.

Elena ajungând acasă nu a putut destule povestii despre un fecior de împărat, carele a fost cel mai frumos la joc, cu carele a jucat și și-a petrecut bine; și în inima ei a început a se nasce o iubire infocată pentru feciorul de împărat, și era necăjită că, nimeni nu a știut să-i spună de unde a venit și cine e acel fecior de împărat?

Când fù a doua zi, Elena nu mai avè stare ci cum se însăra, abia apuca să plece eară la nedeia, doară l va mai întâlni. Pëcurarul în a doua sară, cum vedu că Elena trece cu caruța eară la joc, scutură de freu, și după gând îi veni un cal cu îmbrăcăminte de argint; se îmbracă și încălecă, dar nu o putù ajunge, însă ear se băgă în jocul nedeiei.

Atunci toți se minunară și mai tare; jucă în frunte trei jocuri cu Elena, își petrecu bine cu ea la masă și când fù pela zori, feciorul de imperat eară a

perit, și Elena, deși a pus păzitori ca să vadă unde se duce, dar toți i-au perdit urma. El se duse eară la oi, ca și în noaptea d'ântea. Elena eară a vedut pe pëcurar la turmă și ajungend acasă a avut și mai multe de povestit și se plânse mult, că iubesc pe feciorul de împărat, că vrè să se marite după el, și că e necăjită neștiind cine e? și de unde e?

Împăratul și împărăteasa erau nepăciuiți și supărați pentru fată și întrebare prin lume, dar nu îi aflară urma. Atunci o babă din curte, carea știa multe farmece, și descântece făcu o smoală, o unsoare neagră și dându-o Flenei, îi zise: „Na, smoala aceasta și după ce vei juca cu feciorul de împărat și va fi ostănit și va ședè cu tine la masă să odichneasca, abură l cu mărâma și l imbiă să-i cauți în cap, — el se va lăsa și va adormi, ear tu atunci îl mănșeșce cu smoala după ceafă și apoi îl vei afla cine este?”

Fata împăratului se bucură foarte de așa învățură, și abia putè să aștepte a treia sară; și de loc cum însăra, plecă eară cu căruța cu patru cai la nedeia. Pëcurarul cum o vedu șise așa de plăcut și jalnic în fluer de își aduna și strămuta oile eară în petri; apoi scuturând de frëu, după gând îi veni un cal și îi aduse îmbrăcăminte de aur. El se îmbracă iute, dar nu ajuns pe fata împăratului, însă nimeri la vreme în jocul nedeiei.

Și când îl vedură toți se minunară și mai tare și abia puteau căuta la el de strălucirea hainelor lui. Feciorul de împărat luă eară pe Elena de mână, jucă cu ea trei jocuri în fruntea jocului și apoi se aședă la masă și și petrecură bine. Elena îl ispitì mult, că de unde e, și cine e, și îi spuse că l iubesc, dar el îi vorbea altele și nu îi dedea respuns la întrebări: Atunci ea l abură cu mărâma și l imbiă sa-i caute în cap până odichnesce. Feciorul de împărat se învoi și de loc cum ea îi puse mâna pe cap, el adormi. Atunci Elena scoase smoala fermecată și îi mênji după ceafă perul cel frumos.

Când feciorul de împărat se trezi vedu că, este târziu și cătră zori, de loc plecă dela nedeia și înzadar se puseră ostașii, ca să-i păzească calea, că țotuși îi perdură urma, pentrucă el merse așa de iute, încât înaintea lui era ziua și îndreptul lui era noaptea. Și când ajunse la oi își slobozi calul și tocmai zicea în flueră pecând Elena reintorcea casă.

Fata eară a povestit toate și s'a bolnăvit de iubire cătră feciorul de împărat, și din zi în zi slăbia și peria de pe picioare.

V.

Împăratul și împărăteasa s'au supărat pentru starea fetei și mănșeși împăratul a chemat pe baba vră-

jitoare din curte și o a întrebat, că cine poate fi acest fecioru de împărat, și din care țară? Eară baba i-a respuns: „Nu poate fi altul decât un slujitor de ai imperăției!” Atunci împăratul chiamă pre toți ministri și boierii, pre toți filosoffii și vrăjitorii la sine și i-a căutat pre toți la ceafă, dar nici pe unul nu 'l a aflat mănjit cu smoală. Impăratul se minuna, că nu-i dă de urmă și porunci, ca toti căți au simbrie împărătească să vină la curte și-să se primească. — Veniră toți, și pëcurarul, și cum intră in curte 'l aflară, că e smolit la ceafă și 'l duseră inaintea împăratului și împărătesei. Acestia când îl vëdură se măniară, ear fata stătea uimită și necăjită.

„Tu esti acela, carele in trei seri ai jucat cu fata mea in jocul nedeiei?” întrebat împăratul cu restita, eară pëcurarul respunse voios: „eu sum“

„Dacă cu adevărat tu esti, atunci de loc să mi te arăți așa precum te-a vëdut fata mea in jocul nedeiei, că de unde nu iti perdi capul“.

„De loc!“ respunse pëcurarul și eșind in curte se descinse de frëu, îi veni calul de aramă, apoi de argint și de aur și se arăta in toate trei rënduri de imbrăcăminte. Toți căutau cu minune la el; eară el atunci peți pe Elena, fata împăratului. Și împăratul cu împărăteasa i-a dat-o și cu fata și jumătate din imperăție. Și s'a făcut de loc ospeț mare precum nu s'a mai pomenit. Am fost și eu acolo, că n'aveam încătro, că dacă nu ași fi fost, nu ași ști spune de rost!

(Explicatiunea va urma in Nrul viitor)

Dr. At. M. Marienescu.

DATE STATISTICE DESPRE SCOALELE ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTUL DIN UNGARIA.

(Urmare.)

Cu privire la confesiune copiii umblători la scoală au fost:

Confesiunea.	in anul 1870	in anul 1872	in anul 1873
romano-catolici	592,572	740,978	757,305
greco-catolici	99,091	112,683	116,794
greco-orientali	88,599	148,273	139,421
reformati	168,975	209,431	219,575
luterani	118,463	140,217	146,248
unitari	4,443	5,787	5,547
mosaici	34,761	53,104	58,376
Suma	1.106,904	1.410,473	1.443,266

Au fost dară in anul 1873 preste tot cu 41,795 mai mulți ca in anul premergător. Sporiul cel mai însemnat l'a făcut reformații, cari față cu a. 1872 arată un plus de 19,144; urmează apoi romano-catholicii cu 16,327 și greco-catholicii cu 4,111. Numerul copiilor greco-orientali umblători la scoală a scădut in a. 1873 cu 8,852, și al unitarilor cu 240.

Luând de basă conscrierea poporului din a. 1870 vin copii dela 6—15 ani umblători la scoală;

romano catholici	100	pe	1000	sufflete
greco-catholici	73	”	”	”
greco-orientali	53	”	”	”
reformati	84	”	”	”
luterani	133	”	”	”
unitari	102	”	”	”
mosaici	105	”	”	”

Luteranii dar par a ști prețui mai bine necesitatea scoalei; dupa ei vin jidanii; ear greco-orientalii se arată ca cei mai inapoiati in această direcțiune.

După limbă computați copiii umblători la scoală au fost: magiari 704,856, (In acest număr sunt înse cuprinși și cei 58,376 jidani; din ce motiv nu înțelegem); nemți 265,153; români 171,318; slovaci 203,007; serbi 33,054; croați 26286; rutheni 39,592. — Comparând numărul celor umblători la scoală in a. 1872 cu cel din a. 1873 aflăm că, a sporit numărul celor ce vorbesc limba magiară cu 40,728 copii; al celor cu limba germană cu 652; slovacii cu 4,478; croatii cu 1,842; ruthenii cu 2,133. A scădut însă numărul copiilor români cu 7,747 și al celor serbi cu 392. Această scădere însemnată a numărului de copii români, care după cum am vëdut mai sus, cade pe partea confesiunii greco-orientale, să nu o perdem din vedere, și cu deosebire autoritățile competente bisericesti și scolare nu vor greși dacă, căutând rădęcina reului, vor tinde la delăturarea lui prin mijloacele și organele ce le stau la dispozițiune.

Numărul absolut cel mai mare de copii români umblători la scoală 'l aflăm in Fundul regiului, adeca 20,463; urmează apoi fostul Confiniu militar cu 15,932; Com. Carașului cu 14,303; Com. Aradului cu 10,084. Sume mai puțin însemnate arată com. Hunedoarei cu 5,007; com. Albei de sus cu 3,833; com. Turdei cu 4,511 și scaunul Arieșului cu numai 288 copii români.

Tab. IV a raportului ministerial ne infățișază icoana diligenței in cercetarea scoalei. Dintr'ënsa vedem că, rezultatul instrucțiunii populare, pe lingă numărul considerabil (678,154) de copii ce nu cercetează

scoala de loc, mai suferă o scădere însemnată și prin împrejurarea că, un număr însemnat din copiii umblători la școală, o cercetează numai earna. Vara și earna au cercetat școală 948,660, numai earna 494,606 adică 34.41%. Proportionea cea mai nefavorabilă o aflăm în cercurile Ciongrad și Zala din Ungaria: În cel d'ânteu vin pe 2,878 umblători la școala vara și earna 15,956, cari cercetează școală numai earna; în al doile vin pe 5,264 de categoria primă 31,107 de categoria a doua; scaunul Arieșului din Transilvania ne arată pe 20 de felul anteu, 835 de cel d'al doile.

Un alt inconvenient, ce împedecă ajungerea de rezultate mai îmbucurătoare prin instrucțiune, este lipsa de cărțile necesare în mâinile copiilor. Din copiii umblători la școală 1,242,708 au avut, ear' 200,558 adică 13.8% nu au avut cărțile de lipsă. În com. Chioarului din 2,136 școlari 1,098, va să zică mai mult de jumătate, nu au avut cărți; în comitatul Biharului au lipsit cărțile la 10,603 și în al Pestei la 12,078 școlari.

Arătarea despre absențările de școală (tot Tab. IV) o putem folosi numai cu mare precauțiune. În multe privințe ea trebuie să fie foarte inexactă. Intimpinăm d. e. comitate ca: Alba inferioară, Turocz, cerc. Bistriței, Năsăud, Timiș în cari nu au fost de loc absențări de la școală. În altele precum: Ciongrad, în care am vădiut că 15,956 copii cercetează școala numai earna, absențările sunt însemnate cu micul număr de 3, și în com. Bichiș cu 8. Eară în altele precum în com. Gömör aflăm 685 absențări pedepsite și 125,702 escusate, deasemenea în com. Zips pe 12 de categoria primă 44,210 de cea de a doua. În scaunul Arieșului au fost 61, în com. Pojonului 217, în al Clusiului 4 absențări pedepsite, dar nici una de cele escusate. În total au fost absențări, pedepsite conformu § 4 al legii de instrucțiune 163,423, escusate 951,101.

Cine cunoaște numai încâtva împrejurările chiar de pe la satele noastre mai de frunte știe, cât de mult are învățătorul să lupte cu absențările cele dese ale școlariilor, și va fi prin urmare cu greu a' convinge că, în comitate întregi, în decursul unui an întreg, nu s'ar fi întâmplat nici un singur cas de absențare. Arătările despre absențări din Tab. IV. trebuie să le privim dar ca foarte defectuoase și de puțină însemnătate pentru dejudecarea adevăratei stări a lucrului.

Resultatul instrucțiunii populare în a. 1873 a fost următorul: din cei 1,443,266 umblători la școală 291,316 adică 19.4% copii știu ceti și scrie, 97,095 sau 6.7% știu numai ceti. Au cercetat prin urmare școala cu folos 25.1%, pecând la 74.9% din cei umblători

la școală cercetarea școalei a rămas fără rezultatul intenționat. Acești numeri nu prea vorbesc în favorul unei deosebite dezvoltări și înaintări a culturii noastre preste tot. Pedagogii de specialitate, organele administrative școlare, legislațiunea țerei și cu un cuvânt fiecare om, cărui i jace la inimă adevărata cultura a poporului au aici un teren de activitate destul de mare, până ce vor descoperi toate scaderile, cari împedecă caștigarea unui rezultat mai favorabil, și până ce vor afla mijloacele cele mai potrivite spre delăturarea pedecilor.

În cele 15,445 școale din Ungaria s'au propus învățăturile în limba magiara în 8,404 clase; în cea germană în 2,184 clase; în cea română în 3,130, în cea slovacă în 2,057, în cea serbească în 350, în cea croată în 71, în cea ruthenă în 592 clase. În 2,332 clase s'au propus învățăturile în două limbi și în 532 chiar în trei limbi. Cele mai multe clase în cari se propun învățăturile romănesce sunt în Fundul regiului, adică 335, urmează apoi comit. Biharului cu 278, al Carașului cu 240 etc; cele mai puține sunt în Treiscaune și Bichiș, numai câte 2. — Numărul cel mai mare de clase, în cari se propune în 3 limbi ni'l arată com. Bacs-Bodrag cu 229; cel al claselor cu propunerea în 2 limbi orasul Buda-Peșta cu 224.

Tabela V tractează despre numărul și starea învățătorilor. Pe cele 15,445 școale și pe cei 1,443,266 școlari vin cu totul 19,598 învățători; cu 301 mai multi decât în an. 1871. Împărțiți pe singuratecele școale vin 1.3 învățători pe școală, și 1 învățător la 76.6 școlari. Împărțiță suma școlariilor prin numărul claselor 19,652, vin pe 1 clasă 73.3 școlari. Luând numărul de 60 școlari, ca cel mai mare, ce după cerințele pedagogilor moderni se pot instrui în acelaș timp în aceeași clasă, rezultă lipsa de a sporî numărul claselor cu aproape 5.000 pentruca să se poată satisface aceluși postulat. Proportionea cea mai nefavorabilă intră numărul claselor și al școlariilor ni o înfățișază comit. Torontalului, unde pe 1 clasă vin 96 școlari, apoi al Bacs-Bodrogului cu 95, Ținuturile haiducesci cu 94, fostul Confiniu militar cu 85 școlari pe 1 clasă. — Pe 1 învățător vin în comit. Torontalului 101, în al Clusiului 73, în districtul Năsăudului 78, în com. Temeșului 67 școlari. Proportionea cea mai favorabilă ni o arată orașul Pesta cu 26 și Fundul regiului cu 42 copii pe 1 învățător. Pozițiunea favorabilă a școalelor din Pesta fără indcială este a se ascrie deosebitei îngrijiri, ce regimul poartă pentru acest oraș. În anul 1873 adică, numai pentru școalele din Pesta s'a dat 135,000 fl. ajutor din vistieria statului.

Numărul cel mic de copii, ce vin pe 1 învățator în scaunul Arieșului 23, în com. Chioarului 29, Hunedoara 39 etc, nu este rezultatul unei proporții favorabile intră numărul învățătorilor și al copiilor, ci al necercetării scoalei din partea unui însemnat număr de copii. Credem a fi de interes arătarea proporțiunii intră numărul scoalelor și școlărilor în unele cazuri speciale. Estragem spre acest scop următoarele date din raportul de care ne ocupăm.

În anul 1873 au fost în :

Comitatul sau districtul	scoale	copii umblători la școală	învățători	căți învățători pe 1 școală	căți copii pe 1 învățator	căți copii într'o clasă
Alba infer.	292	14,790	321	1. ₁	40	39
Arad	254	20,988	285	1. ₁₂	63	60
Bistrița	30	2,983	64	2. ₁₂	43	37
Năsăud	52	4,846	59	1. ₁₃	78	68
Bihar	678	42,800	731	1. ₀₈	53	52
Buda-Pesta (orașul)	140	32,590	742	5. ₂₃	26	39
Ciucu	87	11,184	124	1. ₄₂	73	69
Cluși	296	15,488	309	1. ₀₄	39	37
Făgăraș	88	7,822	131	1. ₄₈	47	46
Hunedoara	151	6,223	159	1. ₀₅	35	34
Zarand	64	3,444	69	1. ₀₇	48	44
Chioariu	78	2,137	71	0. ₉	29	27
Torontal	249	46,017	377	1. ₃₃	110	96
Postul confiniu militar	337	37,734	341	1. ₀₁	90	85
Fundul regi	422	50,454	892	2. ₁₁	42	43

Din suma mai sus arătată a învățătorilor (19,598) au fost cu calificațiunea recerută 15,419; la 4,179 adică la 21.₄% sau mai $\frac{1}{4}$ le-a lipsit acea calificație.

Învățători ordinari au fost 16,537, suplenți 2,061.

Dintră învățătorii numiți au servit :

Dela 1—5 ani	6,039	învățători
" 5—10 "	3,501	"
" 10—15 "	2,772	"
" 15—20 "	1,560	"
" 25—30 "	1,167	"
" 30 ani în sus.	2,291	"

Cei mai mulți cu serviciu dela 1—5 ani au fost în Fundul regi 407, apoi în Buda-Pesta 325, în comit. Biharului 249, comit. Pestei 219. Cei mai puțini în district. Năsăudului 11. Cei mai mulți cu preste 30 ani de serviciu au fost 101 în comit. Vaș, în comit. Peștei 86. Cei mai puțini în Chioariu și Arieș câte 2, în Hunedoara și Făgăraș câte 3, în Zarand și Năsăud câte 5.

Tabela VII conține arătarea despre zidirile școlare și mijloacele de învățământ. Zidiri școlare în a. 1873 au fost 13,516. Zidiri propriu n'au avut 1,827. Aceste s'au folosit de localuri închiriate. Din numărul total 15,445 al scoalelor rămân încă 202, precum raportul ministerial le numește „scoale ascunse“ (Zug iskolák.) despre cari nu s'a putut câștiga nici un dat.

Numărul claselor au fost 19,652 ; cu 1,113 mai multe decât în a. 1872. Locuințe pentru învățători în zidirea școlară au fost 15,432 ; cu 1,118 mai mult ca în a. 1872.

Scoale de pomi s'au avizat de câtră 6,033 institute, și 9,433 au arătat că, dispun de locuri pentru grădini de școală. O excepțiune face singur scaunul Arieșului, care n'a făcut nimica în această privință, deoarece de acolo nu sunt anunțate nici locuri pentru scoale de pomi, nici pentru grădini de școală, nici pentru gimnastică.

Cu table negre de lemn pentru scris, cu tabele pentru citit, cu charte geografice, globuri, colecțiuni istorico-naturale, aparate din fizică sunt puse la dispoziție toate scoalele. Aparate de gimnastică lipsesc scoalelor din districtul Năsăud, comit. Bereg, Ung, Dobăca, Zarand, comit. Pestei, scaun. Arieșului, și lucru de necerut — dacă nu cumva e eroare în raport — în orașul Pesta însuși.

Biblioteci școlare au fost 1,508. Ele lipsesc cu totul scoalelor din distr. Năsăudului, Dobăca, Zarand, Chioariu, Arieș și Ugocs. Cele mai multe scoale cu bibliotecă sunt în Fundul regi, 159.

Vor mai trebui deci încă vr'o câțiva ani până scoalele de pomi și grădinile proiectate vor fi și realizate. De asemenea va mai trece timp până ce fiecare școală va avea o bibliotecă. Guvernul a făcut deja mult până acum în aceste privințe, totuși mai rămâne încă destul de făcut, până ce vom vedea scoalele noastre ajunse la un nivel egal cu scoalele popoarelor culte din apusul Europei.

(Va urma.)

BIBLIOGRAFIE.

Făcându-ni-se din mai multe părți întrebări despre manualele introduse până acum de Venerabilul consistor arhidieceșan pentru unul sau altul din obiectele de învățământ în scoalele populare, credem a face un serviciu în această direcțiune, așezând într'un conspect

cărțile introduse pentru singuraticile obiecte de învățământ; de cumva una sau alta ne a scăpat din vedere, vom întregi în numerii urmatori, ținând evidență și despre alte, cari pe viitor vor fi introduse.

I. Religiuinea.

1. Istoria biblică, ilustrată cu icoane spre folosul scoalelor populare. Tipografia arhiepiscopaliană. Sibiu 1875. Prețul nelegata 20 cr. leg. 25 cr.

2. Catechismul mic. Tip. arch. Sibiu 1875 Prețul nel. 16 cr. leg. 20 cr.

3. Drepturile și datorințele civile. Tip. arch. Sibiu 1870. Nel 16 cr. leg. 20 cr.

4. Drepturile în școala populară, de G. Bellisimus Tip. arch. 1874.

II. Limba română:

1. Abcdare: a) Abcdariu pentru școalele populare române de Zacharia Boiu Tip. arch. Sibiu 1874. Prețul nel. 20 cr. leg. 24 cr.

b) Antetia carte de lectură și învățtură pentru școalele populare de Ioan Popescu Tipog. lui W. Krafft Sibiu 1871. Preț. nel 20 cr. leg. 25 cr.

2. Cărți de lectură: a) Carte de cetire pentru școalele populare române. Partea antetia de Zacharia Boiu. Tipog. arch. Sibiu 1874. Preț. nel. 30 cr. leg. 40 cr.

b) Carte de cetire pentru școalele populare române. Partea a doua de Zacharia Boiu. Tipogr. arch. Sibiu. Prețul: nel. 25 leg. 30 cr.

c) A doua carte de lectură și învățtură pentru școalele populare române de Ioan Popescu. Tip. W. Krafft. Sibiu. Prețul nel. 70 cr. leg. 80 cr.

3. Gramatici. a) Gramatica română pentru clasa a II. III și IV populară și normală de N. Michalțian în trei broșuri; 10 cr. 16 cr. 20 cr. Tip. arch. Sibiu 1872

b) Manual de limba română de G. Bellisimus. Tip. arch. Sibiu 1859. Broșurat Preț. 20 cr.

c) Limba maternă în institutele pedagogice și clasele populare române de Dr. Marion Pușcariu. Tip. arch. Sibiu 1875. Prețul nel. 30 cr leg. 40 cr.

III. Geografie și istorie:

1. Elemente de geografie pentru școalele populare române de Zach. Boiu. Tip. arch. Sibiu 1872. Prețul nel. 25 cr. leg. 30 cr.

2. Elemente de istoria patriotică și universală pentru școalele populare române de Zach. Boiu. Tip. arch. Sibiu 1872. Prețul nel. 25 cr. leg. 30 cr.

3. Istoria Ungariei pentru școalele populare de Dr. Nicolau Popu Tip. Römer și Kamner Brașov 1875. Prețul 20 cr.

IV. Istoria naturală și fizica:

1. Elemente de istoria naturii și fizică pentru școalele populare române de Zach. Boiu. Tip. arch. Sibiu 1873. Prețul nel. 25 cr. leg. 30 cr.

2. Cunoștințe practice despre grădini și cultivarea lor de Dr. Pavel Vasici Tip. arch. Sibiu. Prețul nel. 50 cr.

V. Computul (după sistemul metric)

1. Computul în școala populară. Manualu pentru învățători de I. Popescu. Tip. W. Krafft Sibiu 1875.

2. Indrumațiune spre a învăța și propune sistemul măsurilor metric; cu o tablă colorată pentru învățătorii școlilor populare de Pavel Göneci, tradusă de Gavriil Trifu, Buda-Pesta 1875.

3. Sistemul metric de Stefan Popp. Tip. W. Krafft Sibiu 1875.

NB: Toate aceste cărți afară de cel de sub Nr. I, 4; III, 3; V, 3; se află la tipografia arhiepiscopaliană din Sibiu.

CORESPONDINȚĂ

D-lui Dr. At. M. M. în Oravița. Mulțumită. O parte s'a publicat în Nrul de față. Urmează epistolă.

Red.